

TÜRKİYE'NİN ORTADOĞU'DAKİ ASKERİ ÜSLERİ

ve İlişkilerin Geleceği

AĞUSTOS 2016

Soner Doğan

info@insamer.com

www.insamer.com

INSAMER
İNSAN VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
www.insamer.com

ORTADOĞU

ARAŞTIRMA 28

Araştırma 20
Ortadoğu
Ağustos 2016

Türkiye'nin Ortadoğu'daki
Askerî Üsleri ve
İlişkilerin Geleceği

©İNSAMER 2016

Bu yayının bütün hakları İNSAMER İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi'ne aittir. İNSAMER'in izni olmaksızın yayının metni herhangi bir formda yayımlanamaz, kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve dağıtımını yapılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Hazırlayan: Soner Doğan

Genel Yayın Yönetmeni: Dr. Ahmet Emin Dağ

Editör: Ümmühan Özkan

Web Editörü: Mervenur Lüleci Karadere

Nuhun Gemisi

Sayfa Tasarım: Fatih Hacıoğlu

Baskı: Pelikan Basım

Maltepe Mh. Gümüşsuyu Cd.

Odin İş Merkezi No. 1/28 Topkapı-İSTANBUL

Karagümrük Mh. Kaleboyu Cd.
Muhtar Muhittin Sk.No:6 PK.34091
Fatih / İstanbul - TÜRKİYE

İÇİNDEKİLER

Giriş	01
Türkiye'nin Uyguladığı Politikalara Genel Bakış	02
Katar	04
Irak	09
Başıka Krizi	10
Lübnan	12
UNIFIL Kapsamında Türkiye'nin Rolü	13
Sonuç	15
Sonnotlar	16
Kaynakça	17

Giriş

➤ Türkiye coğrafi konumu itibarıyla birbirinden farklı ve çıkarları zaman zaman çelişen yapıdaki ülkelerle komşudur. Bu çeşitliliğin getirdiği koşullara bakıldığında birtakım sorunların ortaya çıkması ise kaçınılmazdır. Gerek Kafkasya gerekse Ortadoğu bölgesinde yaşanan çatışmalar, doğrudan veya dolaylı olarak Türkiye ile bağlantılı olmuştur. Tüm bu olaylarda Türkiye'nin merkez konumda bulunması, ilişkili olduğu ülkelerle çok yönlü politikalar geliştirmesine yol açmıştır. Sahip olduğu bu stratejik konumu dolayısıyla Türkiye, sorunların çözümüne müdahil olma ve etki alanının genişlemesi için bölgesel ve küresel olarak yeni stratejiler benimsemeye başlamıştır.

Türkiye, çatışma ve kriz oluşabilecek bölgelere tek başına müdahaleden her zaman kaçınmış; bunun yerine Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) gibi yapılarla hareket etmeyi çıkarlarına daha uygun bulmuştur. Ayrıca bölge ülkelerinin pek çoğuna kıyasla askerî güç olarak önde olması, birçok ülke ile askerî eğitim, barış için ortaklık programı, çok uluslu barış gücünün oluşturulması ve barışı destekleme harekâtlarında Türkiye'yi aranan bir güç konumuna getirmiştir.¹

Ortadoğu bölgesindeki ülkelerin karmaşık ilişkileri ve bölgenin kırılğan yapısı, Türkiye'nin diğer devletlerden farklı politikalar izlemesini zo-

runlu kılmıştır. Türkiye'nin bölgedeki tarihî mirası, bölge halklarının Türkiye'ye olan sempatisi ve Türkiye'deki mevcut yönetimin Osmanlı Devleti'nin devamı gibi görülmesi, Türkiye'nin Ortadoğu politikasının şekillenmesinde etkili olan unsurlardır. Bilhassa son 15 yıllık Ortadoğu politikalarında bu değişim oldukça açık bir biçimde görülmektedir.

Diplomasinin yanında askerî ilişkileri de geliştirerek geçmişte yapılan hataların telafi edilmesi, ikili ilişkilerde istikrarı korumaya yönelik adımlar olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin bölgedeki askerî ilişkilerine bakıldığında; Irak'taki Türk askerî varlığı sadece PKK terör örgütüne yönelik faaliyet kapsamında değerlendirilmemeli, Türkiye'nin Irak üzerindeki etki

gücünü korumaya yönelik bir girişim olarak da görülmelidir. Türkiye'nin Sünni ve bazı Şii kesimler üzerindeki etkisi de bu nüfuz durumunu açıklamaktadır. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Katar'da bulunan askerlerini çekmesiyle bölgeden çıkan Türkiye, bugün Katar'ın talebiyle yeniden bir askerî üsle bölgeye yerleşme çabası içindedir. Bu, Türkiye'nin bölgedeki etkisini güçlendirici bir durumdur. Lübnan'da ise BM Lübnan Geçici Görev Gücü (*UN Interim Force in Lebanon/UNIFIL*) bünyesindeki tek Müslüman askerî birlik Türk birliğidir. Türk birliğinin barışı ve düzeni korumak için burada bulunması, Türkiye'nin bölgeye verdiği önemi göstermektedir. Bu durum bölge insanı üzerinde de olumlu bir imaj bırakmıştır.

TÜRKİYE'NİN UYGULADIĞI POLİTİKALARA GENEL BAKIŞ

➤ Dünya siyasi konjonktürünün Soğuk Savaş dönemine girmesiyle birlikte oluşan tehditlere karşı Türkiye de kendi güvenliğini sağlamak için NATO'ya üye olmayı çıkarlarına uygun görmüştür. Bu bağlamda Soğuk Savaş'ın başlaması ve SSCB'nin Türkiye aleyhine takındığı tavrın endişe verici boyutlara ulaşması üzerine, Sovyet tehdidinin önüne geçmek ve topraklarının güvenliğini sağlamak için Türkiye'nin NATO'ya yaptığı üyelik başvurusu, 1950'de Kore Savaşı'na asker gönderilmesi karşılığında kabul edilmiştir. 1952 yılında NATO'ya resmen dâhil olan Türkiye'nin askerî sistemlerinin ve politikasının şekillenmesinde bu kurum oldukça etkili olmuştur. Osmanlı'dan itibaren Rusya'ya karşı zayıf ülke olmak,

Rusya'ya boyun eğmekle eş görülmüştür. Bir Osmanlı diplomatının şu sözleri dikkat çekicidir:

“Rusya diplomatlarının usulü ve âdeti fırsat kollamak, kendilerine karşı duramayan, sebat ve metanet gösteremeyen devletlerin betaetinden istifade ile hukuklarına ve memleketlerine tecavüz etmektir. Moskoflar tam ve kavi program ile ciddi mukavemetle tesadüf edecek olurlar ise vardıkları noktadan geriye dönerler; lakin sonra fırsat bulunca aynı tarafa tekrar bir hamle daha ederler.”²

1990'lı yıllarda SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Türkiye kendisini nispeten güvende hissetmeye başlamıştır. Fakat gerek Kafkaslarda gerek

Türkiye'nin yer aldığı Barış Gücü Operasyonları, salt askerî operasyonlar olmalarının ötesinde kültürler arası iletişim ve iş birliğine de dayanmaktadır. Bu yolla edindiği tecrübe ve prestij, uluslararası arenada Türkiye'nin saygınlığını arttırırken bölgesindeki askerî iletişimini de güçlendirmektedir.

se Ortadoğu'da çatışma ortamlarının genişlemesi, Türkiye'yi bölgenin merkezine konumlandırmıştır. Çatışmaların getirdiğini güvensizlikle birlikte bölge ülkelerinden Türkiye'ye önemli bir mülteci akını da başlamıştır. Bölgede artan gerilim ve tarihî bağların getirdiği sorumluluklar Türkiye'yi sorunların içerisine almıştır.

Türkiye bugüne kadar BM, NATO, AGİT gibi yapılarla birlikte hareket ederek "Barışı Destekleme Harekâtı" çerçevesinde yürütülen operasyonlarda yer almıştır. İran ve Rusya'nın artan etkinliğine karşı bölgede çıkarlarını korumaya ve güç dengesi oluşturmaya çalışan Türkiye, Ortadoğu'daki nüfuzu ve çıkarları için bu ülkelerle zaman zaman açığa çıkan, ancak genellikle üstü örtülü bir mücadele yürütmektedir. Öte yandan diplomasiyi de en etkili şekilde kullanmaya çalışan Türkiye'nin 2008 yılında Kuzey Irak'ta PKK'ya karşı planladığı kara harekâtına komşuları İran ve Suriye'den destek mahiyetinde açıklamalar gelmiş, bu ülkeler Türkiye'nin meşru müdafaa hakkına saygı duyduklarını belirtmişlerdir.³ Ayrıca dost ve kardeş ülkelere askerî kanallarla insani yardım yapması⁴ da Türkiye'nin etki alanını genişleten politikalarındandır. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) görev aldığı arama-kurtarma, altyapı-üstyapı vb. ortak kullanım alanlarının onarılması faaliyetleri, bölge insanına hizmet odaklı yürüttüğü çalışmalar, halkların takdir ve sevgisini kazanmıştır. Bu tür girişimlerin Türkiye'yle ilgili olumsuz bakış açısını değiştirmede oldukça etkili olduğu söylenebilir.

2010 yılında Türk Deniz Görev Gücü'nün (TDGG) 148 yıl aradan sonra yeniden Ümit Burnu'nu geçmesi, barışı desteklemek ve ulus-

lararası güvenliği sağlamak için atılmış önemli bir adım olmuştur.⁵ Ayrıca TDGG'nin bölgede liman ziyaretleri yapmasının, askerî-siyasi ilişkilerin geliştirilmesi için önemli olduğu kadar dostlara güven, düşmanlara gözdağı verilmesi açısından da ciddi bir getirisi olacağı değerlendirilmiştir. Bu tür faaliyetler Türkiye'nin imajını güçlendirirken aynı zamanda onu hem küresel bir aktör konumuna yükseltecek hem de bölgesindeki düzen açısından stratejik bir yere konumlandıracaktır.

Aslında Türkiye'nin yer aldığı Barış Gücü Operasyonları, salt askerî ope-

Türkiye'nin uluslararası Barışı Destekleme Harekâtları bünyesinde katıldığı operasyonlar şunlardır.⁶

- ▶ Karadeniz Donanma İş Birliği Görev Grubu (BLA-CKSEAFOR)
- ▶ Somali'de BM Harekâtı (UNOSOM)
- ▶ BM Koruma Gücü (UNPROFOR)(Bosna-Hersek)
- ▶ Sharp Guard Harekâtı
- ▶ Arnavutluk'taki ALBA Harekâtı
- ▶ Makedonya'daki Essential Harvest, Amber Fox, Allied Harmony, Concordia ve Proxima harekâtları
- ▶ BM Kongo Demokratik Cumhuriyeti Misyonu (UN Mission in the Democratic Republic of the Congo/MONUC)
- ▶ Kosova (UNMIC)
- ▶ Afganistan (IFOR)
- ▶ Lübnan (UNIFIL)
- ▶ Somalili Korsanlara Karşı Harekât

Türkiye'ye olan bu güven sadece Katar'la sınırlı değildir; bölgede kendisini İran'a karşı güvende hissetmeyen Bahreyn, BAE gibi ülkeler de Türkiye'yi İran'a karşı bir dayanak ve denge unsuru olarak görmektedir.

rasyonlar olmalarının ötesinde kültürler arası iletişim ve iş birliğine de dayanmaktadır. Bu yolla edindiği tecrübe ve prestij, uluslararası arenada Türkiye'nin saygınlığını arttırırken bölgedeki askerî iletişimini de güçlendirmektedir.

KATAR

▶ Katar; Arap Yarımadası'nın kuzeydoğu sahilinde, Basra Körfezi'nin güneybatısındaki Bahreyn Adası ile Bahrülbenat Körfezi arasında, kuzeye doğru uzanan yarımadaanın üzerinde yer alır. Osmanlı kaynaklarında adı ilk defa 1555 tarihinde geçer. Katar'daki mahalli idarecilerin Suudi Arabistan'a bağlı Ahsa ile ilişkileri ve Ahsa Beylerbeyliği sınırları dâhilinde emlakleri bulunması, buranın Osmanlı idaresi altında olduğunu gösterir. Katar'da yönetimi elinde bulduran el-Sani ailesi, İngilizlerin baskısından bunalır ve Muhammed bin Casim el-Sani Osmanlı askerini Katar'a davet eder. Böylece o dönemde Ahsa seferinde olan Mithat Paşa'ya bağlı Osmanlı askerlerinin bölgeye yerleşmesi sağlanmış olur. 1872 yılından itibaren fiilî olarak Osmanlı'ya bağlanan Katar, 19 ve 20. yüzyıllarda Osmanlı-İngiliz rekabetinin en yoğun olduğu bölgelerin başında gelir. 1913 yılında yapılan bir anlaşmayla Osmanlı Katar'ın içişlerine karışılmaması noktasında İngilizlerden güvence alır.⁷

Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı sonrasında bölgeden çekilmesiyle bölge hâkimiyeti tümüyle İngilizlere geçer. İngiltere, diğer Körfez şeyhleriyle yaptığı anlaşmalar gibi, Katar şeyhiyle de bir anlaşma yaparak ülkeyi kendi kontrolüne alır. ABD'nin Suudi Arabistan'a ilk petrol sondajını vurmasından sonra, İngiltere de ilk petrol sondajını 1938 yılında Katar'da yapar. İngiltere'nin 1970'li yıllarda bölgeden çekileceğini açıklaması üzerine Katar,

Bu askerî barış operasyonlarına ilave olarak Türkiye'nin Ortadoğu özelinde uzun vadeli barış operasyonlarına olan katkıları, daha önemli hale gelmektedir. Bu noktada Katar, Irak ve Lübnan'daki askerî üsler öne çıkmaktadır.

bağımsızlığını ilan etme kararı alır. 3 Eylül 1971'de⁸ bağımsızlığını ilan eden Katar'ın Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) içerisinde kalmamasının nedeni, siyaset dışına itilmesi ve bölgede Bahreyn ve BAE'nin yükseltilmesidir. Zengin yeraltı kaynaklarına sahip olan Katar, bu tarihten sonra uluslararası ilişkilerde ve dünya siyasetinde kendi çabaları ile adını duyurmaya çalışır.

Uluslararası Adalet Divanı, Bahreyn ile Katar arasında 1995 yılından itibaren sürmekte olan Havar Adaları meselesini 2001 yılında Katar aleyhine karara bağlar.⁹ Katar bu tarihten sonra İngiltere'den ziyade ABD ile ilişkilerini geliştirme yoluna gider ve 2. Körfez Savaşı'nda üslerini ABD'ye açar. Amerikan askerlerinin Katar'da konuşlandırılmasına izin verilmesi, ABD-Katar ilişkilerinin gelişmesini etkileyen en önemli faktörlerden biri olur. Katar bu sayede hem kendi güvenliğine sağlamış olur hem de bölgede etkili bir güç haline gelmesinin önü açılır. Tanıtım konusuna da büyük önem veren Katar Emiri Şeyh Hamad hiçbir fedakârlıktan kaçınmayarak ülkesinin tanıtımını en iyi şekilde yapmanın yollarını arar. *Katar Havayolları ve Al-Jazeera*, Katar'ın hem medya gücü olarak hem de siyasi güç olarak bölgede yükselmesinde etkili olur.¹⁰ 2030 Ulusal Vizyonu çerçevesinde gerçekleştirdiği çeşitli yatırımlar ve sahip olduğu zengin enerji kaynakları Katar'ı uluslararası arenada güçlendiren unsurlardır. 2011'de Fransız futbol takımı Pa-

ris Saint-Germain'in satın alınması, başkent Doha'da Ortadoğu'nun en büyüğü olan "Education City"nin kurulması, 2022 yılında gerçekleştirilecek FIFA Dünya Kupası'na ev sahipliği yapacak olması Katar'ın bu etkisinin yansımalarıdır.¹¹

Katar'ın sınır güvenliği hususunda Bahreyn ve Suudi Arabistan ile bazı sorunları olmuştur. Bahreyn ile kara suları ve Basra Körfezi içindeki Havar Adaları çevresinde zaman zaman anlaşmazlıklar yaşanmaya devam etmektedir. 2010 yılında Katar kara sularına giren 130'dan fazla Bahreyn balıkçı teknesi, Katar güvenlik birimleri tarafından alıkonulmuştur. Bu tür durumların önüne geçmek ve kendisini güvende hissetmek için askerî iş birliğine ihtiyaç duyan Katar'ın bölgede kendisine en yakın gördüğü ülke ise Türkiye'dir.¹³

Türkiye'ye olan bu güven sadece Katar'la sınırlı değildir; bölgede kendisini İran'a karşı güvende hissetmeyen Bahreyn ve BAE gibi ülkeler de Türkiye'yi İran'a karşı bir dayanak ve denge unsuru olarak görmektedir. Zira olası bir İran saldırısı veya İran'ın buralarda mevcut olan Şiiileri

yönetime karşı ayaklandırması durumunda, ciddi bir sorunla karşılaşacaklarını düşünmektedirler.

Katar'ın Türkiye ile yakın iş birliği içerisinde hareket etmesi her iki ülke için de stratejik bir kazançtır. İki ülkenin izlediği siyasetin yakın olması, ilişkilerin daha da gelişmesine vesile olmuştur. Türkiye'nin 2009 yılında İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları karşısında sergilediği tutum, Davos'ta yaşanan "one minute" hadisesi ve son olarak da Arap Baharı sürecinde insan odaklı politikalar izlemesi, bölge halkları tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

Katar'ın bölgesel siyasetteki tavrı, kendisine yakın iki güçten, Suudi Arabistan ve İran'dan gelebilecek olası bir tehditten en az hasarla çıkmak üzerine kuruludur. Bu bağlamda Yemen'deki Husi sorununa, Lübnan'daki Hizbullah militarizmine, Suriye'deki muhaliflere olan desteği, bölgede oluşacak Şii yayılcılığının önüne geçme amaçlı hamleler olarak görülebilir. Uyguladığı bu politikalar Katar'ın uluslararası arenadaki etkinliğini arttırmıştır. Bölgede Türkiye ile benzer politikalar izlemesi; Mısır, Su-

riye ve Yemen'de yaşanan olaylar sırasında Türkiye ile yakınlaşmasında önemli rol oynamıştır. Bu olaylar, iki ülkenin de elini güçlendiren politik gelişmelerdir.

Körfez bölgesini yakından takip eden Dr. Liga Mekki Türkiye-Katar ilişkilerini şöyle değerlendirmektedir:

"Türkiye-Katar ilişkilerinin gelişmesinde öne çıkan vurgu, Türkiye'nin dengeleyici rolü olmuştur. Bölgede güç boşluğu bulunduğu ve ABD'nin burada uzun süre kalmayacağını varsayarsak, bu güç boşluğunun bir şekilde doldurulacağı aşikârdır. Katar bu boşluğu Türkiye tarafından doldurulmasını istemektedir. Ayrıca Irak'ın toprak bütünlüğünün sağlanmasına yönelik destekler, Katar tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Türkiye'nin Sünni gruplar içerisinde oldukça popüler olması yanı sıra, tüm taraflar ile ilişkilerinin bulunması Katar'ın politikasıyla uyumludur."¹⁴

Katar ile Türkiye arasındaki ilişkilerin dönüm noktasını 2014 tarihli anlaşma oluşturur. Bu anlaşma, TSK'nın Katar'da askerî bir üs kurmasına onay veren en önemli adımdır. Resmî gazetede yayımlanan hali ile anlaşma şöyledir:

"19 Aralık 2014 tarihinde Ankara'da imzalanan ve 19/3/2015 tarihli ve 6633 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ekli 'Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Katar Devleti Hükümeti Arasında Askerî Eğitim, Savunma Sanayii ile Katar Topraklarında Türk Silahlı Kuvvetlerinin Konuşlandırılması Konusunda İşbirliği Anlaşması'nın onaylanması; Dışişleri Bakanlığı'nın 8/4/2015 tarihli ve 7638031 sayılı yazısı üzerine, 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanun'un 3'üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 27/4/2015 tarihinde kararlaştırılmıştır."¹⁵

Anlaşma ile iki ülke ilişkilerinin uzun vadede istikrar içinde yürü-

tülmesi amaçlanmaktadır. Öte yandan ABD'nin kendi toprakları dışında sahip olduğu en büyük üssü de Katar'da bulunmaktadır. Katar'ın yaptığı bu anlaşmaların amacı sırf ülke güvenliğini sağlamak olarak açıklanamaz. Katar ve Türkiye arasındaki ilişkilerin stratejik önemi yüksektir. Özellikle bölgede artan kaos ve DAEŞ saldırılarına karşı birlikte hareket etme ihtiyacı, bu önemi ortaya koymaktadır. Katar ve Türkiye'nin politikaları, bölgedeki diğer ülkelere göre, reel politik ve ideolojik olarak birbirine daha yakındır. Ankara-Katar arasındaki iş birliğinin amacı, Türkiye'nin bölgede olası acil müdahale durumlarında kullanılması ve önleyici saldırılar yapmasına yöneliktir.¹⁶

Sahip olduğu yeraltı zenginlikleri ile bölgesinin önemli ülkelerinden olan Katar, bu avantajını hem bölgesel hem de uluslararası ilişkilerde sert ve yumuşak gücünü kullanarak da geliştirmek istemektedir. Arap Baharı'yla birlikte, Ortadoğu bölgesinde artan etkinliği çerçevesinde Libya'da Kaddafi rejimine karşı muhalifleri destekleyip NATO kapsamında bu ülkeye yapılan askerî operasyonlara katılması, bölgesel olarak nüfuzunu arttırmıştır. Diplomasi yanı sıra askerî gücünü de kullanabileceğini açıkça ortaya koyan Katar, bölgedeki gelişmelerde etkin olarak inisiyatif alma peşindedir. Suudi Arabistan öncülüğünde Yemen'e müdahalede bulunması da bu yönde atılmış bir adımdır.

Katar'ın izlediği politikaların üçüncü bir boyut da Türkiye ile ilişkilerini geliştirerek Sünni perspektife dayalı bölgesel blokta yer almaktır. Türkiye ile yaptığı anlaşma uyarınca bölgeye gidecek 3.000 Türk askeri arasında özel kuvvetler, kara, deniz ve hava birliklerinin olması, ASELSAN, HAVELSAN, BMC başta olmak üzere Türk savunma sanayi şirket-

leri ile ticaretin geliştirmesi, iki ülke arasında somut iş birliğinin arttırılmasına katkı sağlamaktadır.¹⁷

Katar ve Türkiye'nin hem bölgede hem de küresel ölçekte ortak problemlerle karşı karşıya olması (İslam dünyasındaki bölünme, DAES terör örgütü, Yemen ve Libya'da yaşanan sorunlar) iki ülkeyi iş birliğine iten sebeplerdendir. Türkiye'nin Katar büyükelçisinin ifadesiyle, "Ortadoğu bölgesinde yaşanan kritik süreçte ve ortak düşmanlara karşı, iki ülkenin iş birliği, hayati derecede önemli hale gelmiştir."

Türkiye, KKTC'den sonra ikinci büyük üssünü Katar'da açacaktır. Türkiye'nin Katar'daki üssü, ABD'nin al-Udeid üssüne rağmen oluşturmaya çalışması, iki ülkenin önceliklerinin, Amerika'nın önceliklerinden farklı olduğunun da göstergesi olarak değerlendirilebilir. Katar'ın topraklarında bu üssü konuşlandırmasının elbette çevre ülkelerde de farklı algılara sebep olacağı açıktır. Ayrıca Türkiye'nin bu üsle birlikte Kuzey Afrika, Arap Körfezi ve Kızıldeniz'den gelebilecek tehlikelere karşı operasyonlar yapabilme kabiliyeti kazanması, sadece Ankara'nın manevra alanını arttırmakla kalmayacak Katar'ın da elini güçlendirecektir.¹⁸

Türkiye'ye yönelik Körfez ilgisinin artmasındaki bir diğer etken de Körfez ülkelerinde, ABD'nin eskiye oranla bölgeden çekilme eğiliminde olduğu ve ilgi alanını diğer bölgelere kaydıracağı düşüncesinin oluşmasıdır. Özellikle İran-ABD yaklaşması Körfez ülkelerinin bölgeyi potansiyel müttefik güçlerle çeşitlendirme ihtiyacını ortaya çıkartmıştır. Katar gibi küçük bir ülke de kendisini güvence altına almak için ittifak arayışına girmiştir. Körfez ülkelerine olası bir saldırının maliyeti, bu ülkelerin bölgesel ya da küresel güçlerle ittifak kurmadaki maliyetlerinden daha fazla

olacağı için, ittifak hususu önem arz etmektedir.¹⁹

Son döneme kadar ABD'nin bölgede uzun yıllar kalacağı düşünülse de yeni gelişmeler eğilimlerin değiştiğini göstermektedir. Bugün büyük NATO güçlerinin Körfez bölgesine yerleşmeye çalıştığı gözlenmektedir. Özellikle Fransa'nın BAE'ye, İngiltere'nin Bahreyn'e kurduğu üslerden sonra Türkiye'nin de Katar'a kuracağı üs, bu yeni durumu daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır. İran ile anlaşma imzalamasından sonra bölge ile ilgili endişeleri hafifleyen ABD'nin Uzak Doğu ve Pasifik bölgelerine odaklanması, kendisi açısından bir rahatlama oluştursa da bu durum Arap müttefikleri açısından aynı sonucu doğurmamıştır. Çünkü yapılan bu anlaşmadan sonra İran'ın bölgeye daha güçlü bir şekilde dönmesi ve Şiiiler üzerindeki etkisi, bölge ülkelerini tedirgin etmeye yetmiştir. Katar'ın, Körfez güvenliğinin sağlanması konusunda diğer Arap ülkelerine göre öne çıkma isteği, kendisini Türkiye ile müttefiklik anlaşması yapmaya teşvik eden sebeplerden biri olmuştur. Ayrıca 2022'de FIFA Dünya Kupası'na da ev sahipliği yapacak olması, Katar için bu anlaşmayı daha da önemli kılmaktadır. Türkiye'nin İran ile ilişkileri tarihî olarak bölgedeki diğer komşuları olan Irak ve Suriye ile ilişkilerinden farklı olmuştur. Mevcut konjonktürde Türkiye ve İran sahada doğrudan karşı karşıya gelmeseler de müttefikleri üzerinden sıkça karşı karşıya kalmaktadırlar. Türkiye'nin İran'ı çevrelemeye çalışarak etkisini sınırlandırmaya yönelik adımlar atması, Körfez bölgesinde daha aktif politikalar izlemesini zorunlu kıldığı için Katar'la yapılan üs anlaşmasının önemi daha da artmaktadır.²⁰

Katar-Türkiye arasında imzalanan bu anlaşma, Çin'in Ortadoğu'da ar-

tan etkisi ve son olarak Rusya'nın bölgeye yerleşme çabaları gibi küresel faktörleri de ilgilendirmektedir. Türkiye'nin Katar'daki üssünü Rusya, Çin ve Hindistan'ın stratejik olarak keşittiği bir alanda kurması, yeni jeopolitik oyunu daha iyi açıklamaktadır. Anlaşmanın imzalandığı günlerde dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu'nun şu sözleri durumun önemini ortaya koymaktadır:

"Katar'ın güvenliği ve istikrarı Türkiye'nin istikrarı demektir. İsteddiğimiz istikrarlı ve güvenli bir Körfez'dir. Türkiye ve Katar olarak aynı kaderi paylaşıyoruz, aynı tehditlerle karşı karşıya kalıyoruz."²¹

Ayrıca Katar, Türkiye'nin bölgedeki derinliğini yansıttığı için²² bölgeye kayıtsız kalınması, Türkiye'nin etki alanının daralmasına ve bölge üzerindeki nüfuzunun azalmasına neden olacaktır.

Türkiye, daha önce yumuşak güç enstrümanlarını kullanarak bölgede etkili olmaya başlamıştı. Fakat Arap Baharı ve sonrasındaki iç savaşlar nedeniyle bölgede ilişkilerin kırılmalı bir zemine seyretmesi, karşılıklı yapılan birçok yatırımın çıkmaza girmesine neden olmuştur. Askerî gücün öne çıkararak siyasetin ve devletler arası ilişkilerin temel belirleyeni olduğu böylesi dönemlerde, yumuşak güç unsurlarının etkisi daha zayıf kalmaktadır. Yumuşak güçle elde edilen kazanımları, diğer siyasi, ekonomik ve askerî atılımlarla desteklemek, ilişkilerin uzun ömürlü ve sağlam olmasını sağlayacaktır.²³ Türkiye'nin de yumuşak güçle kazandığı nüfuzunu korumak ve etki alanını genişletmek için bu yönde politikalar izlemesi oldukça doğru ve etkili bir karardır.

Bölgedeki anlaşmanın -sadece Katar ile imzalanmış olsa bile- diğer ülkeler nezdinde de etkili ola-

cağı muhakkaktır. Suudi Arabistan ile gelişen siyasi ilişkiler neticesinde, 2010 yılından itibaren askerî alanda her türlü eğitim ve tatbikatı içeren geniş bir çerçeve anlaşması yapılmaması,²⁴ bölgede Türkiye'nin elini güçlendiren başka bir olgudur. Suudi Arabistan ile bölgenin önemli güçlerinden Pakistan'ın etkili ilişkileri bulunmaktadır. Türkiye'nin de bu ilişkilere dâhil olması ile bölgede üçlü bir yakınlaşma ortaya çıkacaktır. Bu ise jeopolitik dengeler bakımından yeni bir Sünni bloğun yükselişi olarak değerlendirilebilir. 2011 yılından itibaren Suudi Arabistan ve Pakistan'ın katıldığı, Türkiye'nin ev sahipliğindeki Anadolu Kartalları askerî hava tatbikatı, ilişkilerin boyutunu gözler önüne sermektedir.²⁵ BAE ile Arap Baharı sürecinde gerilen ilişkilerin bu anlaşmaların getirdiği olumlu hava ile yeniden yumuşayacağı, Türkiye'nin Körfez bölgesindeki askerî açılımının Katar ile sınırlı kalmayıp uzun vadede tüm bölgedeki Arap ülkelerini kapsayacağı tahmin edilmektedir. BAE'nin; Yemen, DAES ve İran'ın Körfez'e etkisi gibi konularla ilgili olarak Suudi Arabistan ile ortak politika izlemesi, Riyad yönetiminin etkisi altında Türkiye'ye yaklaşmaya çalışması, Türkiye'nin bölgedeki nüfuzunun önündeki engelleri de ortadan kaldırmış görünmektedir. Zira BAE'nin Türkiye karşıtı tavrı, daha önce Suudi Arabistan başta olmak üzere Türkiye ile etkili ittifak kurmasının önüne geçiyordu.²⁶

Katar'la üs anlaşması konusu Körfez İşbirliği Konseyi'nde (KİK) gündeme geldiğinde BAE'nin sergilediği tavırdan bu konuya tepkisinin olumsuz olduğu anlaşılmalıdır. Katar Emiri'nin üs anlaşması imzalanmadan önce Suudi Arabistan'ı bilgilendirmesi, KİK'de bu durumun görüşülmesi ve BAE'nin bu konuda olum-

suz kanaat bildirmesi, Katar'ın etkisini zayıflatan bir hamle idi. Zira BAE'ye göre güçlü Katar, dolaylı yoldan bölgede Müslüman Kardeşler Hareketi'ni etkili güç yapabilir ve bu durum Dubai'deki yöneticilerin Mısır, Libya ve Suriye politikalarının etkisini zayıflatan bir hale dönüştürürdü. Türkiye, Katar ile yap-

IRAK

➤ Türkiye Irak'la tarihî derinliği olan bir komşuluk ilişkisine sahiptir. Bundan dolayı Ortadoğu bölgesi ülkeleri arasında Irak Türkiye için ayrı bir öneme sahiptir. Osmanlı'nın dağılmasından sonra 1921 yılında Irak Devleti İngiltere'nin manda yönetimi altında kurulmuş, Türkiye ile Irak ilk olarak 1926 yılında bir sınır anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmayı 1946 yılında "Dostluk ve İyi Komşuluk Anlaşması" takip etmiştir. Yapılan bu anlaşmalar, sonraki dönemlerde Türkiye'nin kendisine dönük tehdit olarak algıladığı örgütlere karşı operasyon yapmasının yasal zeminini hazırlayacaktır.

1960'lı yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de sol görüşlü hareketlerin güç kazanmaya başlaması, doğu ve güneydoğu bölgeleri başta olmak üzere Türkiye'de sistem karşıtı örgütlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. "Devrimci", "özgürlükçü" gibi kavramları kullanan bu örgütler, kısa zamanda devletin egemenliğini tehdit eder hale gelmiştir.

Söz konusu örgütlerin en tehlikelisi olan PKK terör örgütü de 1978 yılında aktif olarak Türkiye Cumhuriyeti aleyhine yapılanmaya başlamıştır. PKK'nın benimsediği Marksist-Leninist ideoloji ile "Uzun Süreli Halk Savaşı" stratejisi, doğrudan Türkiye Cumhuriyeti devletinin egemenlik alanına saldırıyı amaçlamaktadır. Ülke içerisinde sıkışan örgüt, güçlenip gelişebilmek için komşu ülkelerde alan kazanmaya yönelik girişimler başlatmıştır. 1983 yılın-

tığı anlaşmayla Katar'a hem askerî hem de diplomatik destek vererek aslında Körfez'deki iç dengeleri etkileme gücüne de kavuşmaktadır.²⁷ Bütün olumsuzluklara rağmen BAE-Türkiye ilişkilerinin düzelmesi, Türkiye'nin etki alanını genişleteceğinden bölgede de getirisi büyük olacaktır.

da Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) lideri Barzani ile dayanışma ilkeleri anlaşması imzalayarak hedeflediği alanı da kazanmıştır. Bu anlaşma ile PKK, Kuzey Irak bölgesini kendisine insani, ekonomik, siyasi ve askerî üs haline getirmiştir. Türkiye'ye yapılan saldırılarda bu alanı kullanması, Türkiye'nin Kuzey Irak'a operasyonlarının başlamasına neden olmuştur. Türkiye'nin PKK'ya yönelik ilk sınır ötesi operasyonu 1983 yılında gerçekleşmiştir.²⁸ 1984 yılına gelindiğinde operasyonlar sebebiyle Irak ile bazı anlaşmazlıkların ortaya çıkması, Türkiye'yi Saddam Hüseyin yönetimi ile anlaşma yoluna itmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı Vahid Halefoğlu ve Genelkurmay 2. Başkanı Necdet Öztoran başkanlığındaki bir heyetin Bağdat'ta imzaladıkları bu anlaşma, Türkiye'ye sınır ötesi operasyonlarında hukuki bir dayanak sağlamıştır. Fakat dört yıl süreli imzalanan bu anlaşma bu süre sonunda uzatılmamıştır.²⁹ Bunda Türkiye'nin anlaşmayı uzatmak istememesi de etkili olmuştur. Zira o dönemde Irak'ın da Enfal Operasyonları adıyla kuzeye doğru yaptığı askerî harekâtlar sırasında Türkiye içlerine kaçan Kürtleri takip etme isteği, Türkiye için oldukça ciddi riskler barındırmaktaydı. Türkiye böyle bir duruma meydan vermemek için anlaşmayı sınırlandırmıştır. Bunun üzerine Bağdat yönetimi 1988-1991 yılları arasında Türkiye'nin Kuzey Irak'a operasyon yapmasına müsaade etmemiştir.³⁰

Artan PKK saldırıları sebebiyle TSK 1995 yılında örgütün Kuzey Irak'taki kamplarına yönelik Çelik Operasyonu adıyla büyük bir askerî harekât gerçekleştirmiştir. Bu harekât kapsamında bölgeye giren TSK personelinin büyük bir kısmı ise geri çekilmeyerek Irak topraklarında kalmıştır. Bundaki amaç, PKK'yı Türkiye sınırından uzaklaştırarak tampon bir bölge oluşturmaktır. İlk başta sözlü mutabakat çerçevesinde bölgede kalan Türk askerleri, 1997 yılından itibaren Kuzey Irak'ın Kürt bölgesinde kalıcı bir üsse sahip olmuştur.³¹

TSK, terörle mücadele kapsamında Kuzey Irak'ta Süleymaniye, Zaho, Dohuk, Erbil, Bammi Havaalanı, Amediyeye, Şeladize, Deraluk gibi bölgelere konuşularak Türkiye'ye yönelik saldırıların önüne geçmeye çalışmıştır. Ayrıca TSK tarafından Barzani'ye bağlı Peşmerge gruplarına da askerî eğitim verilmeye başlanmıştır.³²

Türkiye Irak'taki terör operasyonlarını 1991 yılından itibaren BM Anlaşması'nın 51. Maddesi'ni³³ işleterek yapmaktadır ve yaptığı operasyonlar uluslararası hukuk açısından meşru zemine oturmaktadır. Körfez Savaşı esnasında ABD önderliğindeki koalisyon güçleri de Saddam'a yönelik müdahale kararlarına dayanak olarak bu maddeyi işletmişlerdir. Türkiye de benzer bir yol izleyerek kendisini tehdit eden gruplara karşı bu maddeyi uluslararası dayanak olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin Irak'ta PKK veya diğer terör örgütlerine karşı düzenlediği operasyonlar uluslararası hukuka uygundur.

BAŞIKA KRİZİ

➤ Bugün Ortadoğu'da yaşanan sorunların bir şekilde Irak merkezli olması, özellikle 2003 yılındaki Amerikan işgali ile doğrudan bağlantılıdır. Irak işgalinden sonra yönetime gelen Amerikalı veya Iraklı yetkililerin, ülkede birliği tesis etme yerine belirli grupla-

Eğer merkezî Irak yönetimi Kuzey Irak'ta ya da diğer bölgelerde hâkimiyetini tam anlamıyla sağlayıp gerekli önlemleri almış olsaydı, yapılan operasyonlar için Irak yönetiminin izninin alınması gerekecekti. Ancak ülkedeki otorite boşluğu bölgede çok sayıda terör grubunun yapılanmasına zemin oluşturmaktadır. BM Genel Sekreterliği'nin 2 Mart 2005 tarihli raporunun özellikle 6 ve 17 no.lu paragraflarında, dolaylı da olsa yapılacak bu tür operasyonlarda muhatap devletin onayının alınması gerektiği vurgulanmaktadır.³⁴

Türkiye'nin Bağdat ile yaptığı "Sınır Güvenliği ve İşbirliği Anlaşması", ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle devrilen Saddam yönetiminin ardından da geçerliliğini sürdürmektedir. 2006 yılında Ankara, Bağdat ve Washington arasında PKK'nın Kuzey Irak'taki varlığına karşı Üçlü Koordinasyon Mekanizması kurulmuştur. 2007 yılında Ankara'yı ziyaret eden Irak Başbakanı Nuri el-Maliki ile iki ülke arasında terörizm ve örgütlü suçun önlenmesi ve durdurulması konusunda ortak bir mutabakat muhtırası imzalanmıştır. PKK dâhil Irak'ta faaliyet gösteren tüm terör örgütlerine vurgu yapılarak bu türden bütün faaliyetlerin önlenmesi ve işbirliğinin artırılması yönünde mutabakat sağlanmıştır. Bu mutabakatta Ankara ile Bağdat arasındaki güvenlik anlaşması da yenilenmiştir. İki ülke arasında 2007 yılında imzalanan kapsamlı güvenlik anlaşmasının Irak'ta hem PKK'ya hem de diğer terör örgütlerine karşı bir işbirliği anlaşması olduğu söylenebilir.³⁵

Irak yönetimi Kuzey Irak'ta ya da diğer bölgelerde hâkimiyetini tam anlamıyla sağlayıp gerekli önlemleri almış olsaydı, Türkiye'nin yapılan operasyonlar için Irak yönetimiyle beraber hareket etmesi çok daha kolay hale gelecekti. Ancak ülkedeki otorite boşluğu bölgede çok sayıda terör grubunun yapılanmasına zemin oluşturmaktadır.

sına zemin hazırlamıştır. Bundan dolayı Türkiye, ülke içerisindeki politikalarda etnik ve sekteryen dengeler konusunda hassas olunması gerektiğini söyleyerek Sünni kesimin dışlanmasını engellemek için bazı girişimlerde bulunmuştur.

Ancak 2014 yılında DAES'in Musul'u ele geçmesiyle öncelikler değişmiş ve bu ülkeye yönelik güvenlik planları önem arz etmeye başlamıştır. DAES ile mücadele için Türkiye'den askerî yardım talep eden Irak Başbakanı Haydar el-İbadi, 2014 yılındaki Ankara ziyaretinde silah, askerî eğitim ve istihbarat paylaşımı konusunda destek taleplerini dile getirmiştir. Bu talepleri olumlu karşılayan Türkiye, 2015 yılında Başika bölgesinde askerî eğitim kampı kurulmasını kararlaştırmıştır. Aslında kampın kurulması için ilk teklifi Musul Valisi Usel Nuceyfi vermiştir. Nuceyfi Musul'u DAES'ten kurtarmak için çekirdeğini Sünni Arapların oluşturduğu, bunun yanında Türkmen, Hristiyan ve Yezidilerin de katıldığı "Haşti Vatani" adında silahlı bir yapı kurmuştur. Oluşturduğu bu yapı için Türkiye'den de askerî eğitim konusunda yardım istemiştir. Türkiye, Musul valisinin talebine olumlu cevap vererek Başika Kampı'nı kurmuştur. Haşti Vatani'nin kurulması altında Musul'u kurtarma fikri yatsa da örgütün amacı, Irak eski başbakanı Nuri el-Maliki tarafından kurulan, İran ve Irak yönetiminin finansı edilen "Haşdi Şabi" milislerinin mezhepçi söylem ve eylemlerine karşı kendilerini savunmak istemelelidir. Kısacası, kendilerini savunmasız hisseden bölge Sünnileri, Haşti Vatani aracılığıyla güvenliklerini sağlamayı amaçlamışlardır.³⁷

Türkiye'nin bölgede artan tehdit unsurlarının varlığına isnaden kamptaki asker sayısında artışa gitmesi, Bağdat yönetiminin tepkisine neden olmuştur. Bu durumun kendilerinden habersiz gerçekleştiğini açıklayan Bağdat yönetimi, egemenlik haklarının ih-

lal edildiğini gerekçe göstererek Türkiye'den askerlerini bölgeden derhal çekmesini talep etmiştir.³⁸ Oysa Türkiye'nin bölgede asker bulundurması mevcut anlaşmalar çerçevesinde gerçekleştirildiği için Irak'ın egemenliğini ihlal edici bir durum söz konusu değildir. Zira Türkiye, 2014 yılında DAES'e karşı askerî destek talep eden Irak'a, mevcut ikili anlaşmalar uyarınca asker göndermiştir. Bütün bu gerçekler ışığında söz konusu tepkilerin arkasında, Türk ordusunun bölgedeki varlığını kendi operasyonel çıkarlarına aykırı gören İran ve Rusya'nın olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır. Ayrıca Irak, daha önce yapılan anlaşmalardan tek taraflı olarak vaz geçse de bu durum Türkiye için bağlayıcı değildir. Türkiye, bu noktada BM Güvenlik Konseyi'nin DAES ile mücadele kapsamında aldığı 2249³⁹ sayılı kararını meşru bir gerekçe olarak kullanmaktadır.⁴⁰

Yaşanan gelişmeler üzerine Türkiye Irak yönetimiyle ikili ilişkilerin korunması adına diplomatlarını Irak'a göndererek anlaşma zemini aramış ancak mevcut konjonktür sebebiyle gerilim sonlandırılmamıştır. Irak merkezî hükümeti üzerindeki İran etkisi bu süreçte açıkça hissedilmiştir.⁴¹ Zira İran'ın Türkiye ile nüfuz mücadelesi içerisinde olması iki ülkeyi karşı karşıya getirmektedir. Suriye konusunda yaşanan anlaşmazlıklar, Yemen'de ters düşen politikalar, İran'ın Körfez ülkelerine yönelik politikaları, Türkiye-İran ilişkilerindeki gerilimin dozunu artıran faktörlerdir. Kimi uzmanlar, Türkiye'nin askerî olarak Irak'ta varlık göstermesini, Irak'ın ve özellikle Kuzey Irak yönetiminin tamamen İran nüfuzuna girmesini önlemeye yönelik atılmış bir adım olarak değerlendirmektedir. Türkiye'nin gerek enerji alanındaki ihtiyacının karşılanması da gerekse ihracatında Kuzey Irak'ın önemli bir yeri vardır. Bu sebeple bölgenin İran nüfuzu altına girmesi Türkiye için ciddi derecede risk arz etmek-

tedir. Nitekim Başika krizinden sonra Kuzey Irak ile İran yönetimi arasında enerji anlaşması imzalamasına yönelik girişimler, Türkiye'nin ortaya koyduğu politik ve askerî nüfuzu üzerine ertelenmiştir.⁴² Türkiye aynı şekilde bölgedeki askerî ve politik nüfuzunu kararlılıkla kullanarak kendisi için tehdit unsuru olan DAES ve PKK karşısındaki pozisyonunu da korumaya çalışmaktadır.⁴³

Irak ile Türkiye arasında kriz yaşanmasında etkili olan bir diğer ülke de Rusya'dır. Musul'daki Türk askerlerine takviye sağlanması sırasında yaşanan

gerilimde Irak, Rusya'dan yardım isteyebilecekleri açıklamasında bulunarak Türkiye'yi tehdit etmiştir. Rusya da Türkiye'nin bu hamlesinin yanlış olduğunu, Irak'ın egemenliğini tehdit ettiğini söyleyerek Irak'tan yana tavır almıştı. Hatta daha da ileri giderek BM Güvenlik Konseyi'nde Türkiye'yi kınayan bir karar tasarısı çıkartmak için uğraşmış fakat Türkiye'nin çabaları ile bu girişimde başarılı olamamıştır.⁴⁴ Sonrasında gelişen Türk-Rus ilişkileri üzerine Moskova yönetiminin tutumundaki yumuşama, Türkiye'nin elini biraz rahatlatmıştır.

Lübnan

Lübnan Ortadoğu'nun âdeta aynası olan, ilgilenen herkes için farklı anlamlar ifade eden bir ülkedir. ABD açısından İran nüfuzunun somut biçimde ulaştığı en uç nokta ve Körfez ülkelerini çevreleyen Şii Hilali'nin en uç parçasıdır. Güney Lübnan, İsrail için ciddi bir tehdit ve düşmanları için üs olarak kullanılan bir bölgedir. Mısır ve Körfez ülkeleri için güven eksikliğinin had safhada olduğu istikrarsız bir mevzidir. Avrupa Birliği için ise Akdeniz ve petrol güvenliğinin sağlanmasında jeopolitik önem arz eden bir yerdir.⁴⁵ Türkiye, böylesine stratejik bir konumdaki Lübnan ile son yıllarda yoğun ilişki içerisine girmiştir. AK Parti'nin ilk yıllarından itibaren uygulanan çok yönlü dış politikanın getirdiği avantajlarla Ortadoğu ülkeleriyle kurulan yoğun ilişkiler çerçevesinde Türkiye, İsrail-Suriye arasında yaşanan Lübnan Krizi konusunda taraflar arasında aktif diplomatik çalışmalar yürütmüştür. Bölgede nüfuzu artan bir Türkiye istemeyen İran ise, kendisi için stratejik mevzi olarak gördüğü Lübnan'ın elinden çıkmasına neden olabileceği endişesiyle Türkiye'nin bölgede üstlendiği yeni pozisyonundan duyduğu rahatsızlığını her fırsatta ortaya koymaktadır.

BM Lübnan Geçici Görev Gücüne (UNIFIL) destek çerçevesinde Türk birliğinin Lübnan'a gönderilmesi kararı ardından, UNIFIL Deniz Görev Gücü bünyesinde bölgeye bir firkateyn gönderen Türkiye, deniz harekâtına en yüksek oranda katılan ülkelere biri olmuştur.

Türkiye'nin bu dönemde uyguladığı çok yönlü dış politikası gerek çevre ülkelerde gerekse dünya genelinde takdirle karşılanmıştır. Uzun yıllar kendi iç meselelerine boğulmuş vaziyette olan Türkiye'nin bölgesindeki olaylara bu şekilde müdahil olması, âdeta yeniden uyanış olarak değerlendirilmiştir. Bilhassa 2006 yılından sonra bölgede İsrail'in artan askerî saldırganlığı sebebiyle Lübnan'da istikrarın bozulması, bölgesel bir istikrar gücü olarak Türkiye'ye yeni bir fırsat sağlamıştır. Öyle ki İsrail ile Lübnan sınırına yerleştirilecek uluslararası bir güçte Türkiye'nin asker bulundurması, her iki ülke tarafından da olumlu karşılanan bir seçenek olarak görülmüştür.

Türkiye'nin bölgede asker bulundurması İsrail-Lübnan arasında dengeleyici bir güç görevi görmektedir. Son dönemde Suriye'de yaşanan Hizbullah'ın Arap ülkeleri tarafından terörist örgüt olarak ilan edilmesi de Türkiye tarafından dikkatle takip edilmektedir. Çünkü Suriye'de Hizbullah'ın rejim ve İran ile birlikte Türkiye aleyhine tutum takınması, örgütün düşmanca faaliyetlerini ortaya koymaktadır.

UNIFIL KAPSAMINDA TÜRKİYE'NİN ROLÜ

➤ Lübnan-İsrail arasında 12 Temmuz 2006'da başlayan kriz ve çatışmalar, BM Güvenlik Konseyi'nin 11 Ağustos 2006 tarihli 1701 sayılı kararı ile 14 Ağustos 2006'da durdurulmuştur. İsrail saldırılarında Lübnan'ın özellikle başkent Beyrut'tan güneye uzanan bölgeleri yoğun bir şekilde bombalanmış; 2.000'e yakın sivil hayatını kaybederken yollar, köprüler ve bazı elektrik santralleri kullanılamaz hale gelmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bu dönemde olağanüstü toplanarak BM kararı gereği oluşturulan BM Lübnan Geçici Görev Gücüne (*UN Interim Force in Lebanon/UNIFIL*) destek çerçevesinde TSK'nın Lübnan'a gönderilmesine karar vermiştir. UNIFIL Deniz Görev Gücü bünyesinde bölgeye bir firkateyn gönderen Türkiye, deniz harekâtına en yüksek oranda katılan ülkelerden biri olmuştur.⁴⁶

20 Ekim 2006-2 Eylül 2013 tarihleri arasında, Türk İstihkâm İnşaat Bölüğü, Sur şehri yakınlarındaki üs bölgesinde konuşlandırılmıştır. Lübnan Türk İstihkâm İnşaat Bölüğü'nün icra ettiği destek faaliyetleri arasında karargâh binası inşası, atık su şebekesi inşası, çevre yolu inşası, helikopter pisti inşası, elektrik hattı inşası, bakım onarım tesisleri, ofis binası inşası ve muhabere hatlarının yer altına alınması bulunmaktadır.⁴⁷ Türkiye yardım olarak eğitim ve sağlık alanında da topluma fayda sağlayacak yatırımlar yapmıştır. Bu bağlamda Türk Kızılayı ve Türk sivil yardım kuruluşları devreye girerek Lübnan'ın hemen hemen tüm bölgelerinde toplam 37 prefabrik okul kurmuştur.⁴⁸

Türkiye'nin Lübnan'daki politikasını dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu şöyle açıklamaktadır:

"Ülkemizin tarihî yükümlülüklerinin bir parçası olarak Lübnan'da barışın

sağlanması, Türkiye'nin sorumluluklarından bir tanesidir. Meclisten çıkacak olan tezkereyi sadece askerî bir değer olarak görmemek gerektiğini, Türkiye'nin bölgedeki duruşunun bir yansıması olarak görmek gerektiğini unutmamalıyız."⁴⁹

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere Türkiye, böyle bir operasyona destek vermekle bölgeye tarihî bir misyon ve derinlikte baktığını göstermektedir.

Türkiye'nin BM ve diğer uluslararası veya çok uluslu yapılarla birlikte katıldığı barış gücü operasyonlarına katkısı, her zaman için sosyal projeler, altyapı-üstyapı inşaa ve onarımı gibi temel faaliyetlerle sınırlı olmuştur. Lübnan operasyonu sırasında halktan gördüğü desteğin nedeni de budur. Özellikle Hizbullah ile çatışma ortamına girmemeye özen gösteren Türkiye, bölgede bu doğrultuda hareket etmiştir. Bu yaklaşım Türkiye'ye bakışı değiştirmiş ve barış için yapılacak operasyonlarda Türkiye'yi aranan ülke konumuna getirmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Müslüman bir ülke olması da toplumda sempati ile karşılanmış ve diğer ülkelere göre daha olumlu yaklaşmıştır.⁵⁰

Hizbullah Lideri Nasrallah da o dönemde halk tarafından çok sevilip sayıldığı için Türk askerlerine saldırmadıklarını, bu durumun Türkiye'nin bölgedeki konumunu güçlendirdiğini söylemiştir.⁵¹

2013 yılına gelindiğinde Türkiye UNIFIL kapsamında görevli kara birliklerini bölgeden çekme kararı almıştır. Yapılan açıklamada söz konusu durumun tamamen çekilme olarak ele alınmayıp sadece kara unsur birliklerinin ihtiyaç kapsamında geri çekilmesi olduğu belirtilmiştir.⁵² Bölge halkı ve ülke menfaati gereği askerî olarak Lübnan'da bulunmak, siyasi olarak Türki-

ye'nin elini güçlendiren bir durum olarak görülmektedir. TBMM, UNIFIL kapsamında bölgede bulunan TSK personelinin görev süresini her yıl birer yıllık süre ile uzatmaktadır.⁵³

Türkiye, askerî desteğin ve barışa katkılarının yanı sıra diğer alanlarda da Lübnan ile ilişkilerini sürekli geliştirme çabası içerisinde olmuştur. Ülkede farklı dinî yapılar olmasına rağmen tüm kesimlerle uzlaşma ilkesiyle hareket eden Türkiye'nin UNIFIL kapsamında bölgeye asker göndermesi ve bölgenin hassasiyetlerini dikkate alarak Hizbullah ile çatışma riskini ortadan kaldırması, Şii kesim tarafından da memnuniyetle karşılanmıştır. Dinî hassasiyetlerin ön planda tutulması, Ramazan ayında bölgedeki insanlara iftar çadırları kurulması, Türkiye'ye yönelik bakışın olumlu bir çizgide şekillenmesinde oldukça etkili olmuştur. Hatta bölge insanının hassasiyetleri göz önüne alınarak sağlık taramalarında kadınlar için Türkiye'den özel kadın doktor getirilmesi, insanların takdirini kazanmıştır. Ülkede bulunan Ermeniler, başlangıçta Türk askerine karşı olsalar da bu tablo karşısında Türkiye'ye açıktan cephe almaktan vazgeçmişlerdir. Lübnan'da bulunan Türkmenler, Türk askerinin bölgedeki varlığı konusunda Türkiye ile yakın iş birliği içerisindedirler. Hasılı, bölgede hayata geçirilen projelerle toplum nezdinde kalıcı olunmaya çalışılmıştır.⁵⁴

2013 yılında askerlerinin bir kısmını geri çekmeye başlayan Türkiye'nin Lübnan'a olan desteği devam etmiştir. Hizbullah'ın Suriye'de savaşa müdahil olması, Türkiye'yi Lübnan dâhil bölgede daha aktif rol almaya sevk etmiştir. 2013 yılında Lübnan'da THY pilotlarının kaçırılması, Türkiye'ye yönelik baskı oluşturma girişimi olarak değerlendirilmiştir. Zira Türkiye'nin bölgedeki nüfuzundan rahatsız olan İran ve Lübnan üzerinde etkili olan Suriye yönetimlerinin Hizbullah üzerinden Türkiye'nin manevra alanını sınırlandırmaya

yönelik adımlar attığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bölgede İran ve Suriye ikilisinin asıl baskısına maruz kalanlar ise Lübnanlılardır.⁵⁵

Bölgede varlığını ve etkinliğini sürdürmek isteyen Türkiye, bunu yaparken baskıcı bir politika uygulamayı yumuşak gücün getirdiği esaslara göre hareket etmiştir. Zaten Türkiye'nin bölgede nüfuz sahip olmasını sağlayan da bu yumuşak güç politikası olmuştur. Askerî yöntemleri benimsemeyen, askerî yönetimi barışa hizmet için kullanan bir anlayışla bölgeye açılan Türkiye, Lübnan'a gerek askerî gerekse ekonomik ve toplumsal desteklerine devam etmektedir. Son olarak Lübnan ordusunun kalkınması için 1,1 milyon dolar değerinde askerî yardımda bulunulmuştur.⁵⁶

Türkiye'nin UNIFIL bünyesinde askerî faaliyette bulunması, kuşkusuz önemli bir karardır. Türkiye'nin Ortadoğu'daki jeopolitik ve stratejik gelişmelere duyarsız kalması gibi bir durum söz konusu değildir; zira Lübnan'da olanların sadece Lübnan'la ilgili olmadığı, bölgenin aynası konumunda olan bu ülkede yaşananların farklı boyutları olduğu unutulmamalıdır. Türkiye'nin bölgedeki satranç tahtasında yerini alması ve kendisini karşıt tarafa konumlandırmış ülkelere karşı elini güçlendirmesi, stratejik bir zorunluluktur.⁵⁷ Bu da küresel alanda etkilere sahip sorunlu ve karmaşık bir coğrafya olan bölgede oluşabilecek herhangi bir planda Türkiye'nin masada olmasını sağlayacaktır.

SONUÇ

📌 Türkiye'nin kendi coğrafyasında etkili bir güç olarak ortaya çıkmasında uyguladığı politikaların payı büyüktür. Bölgede kalkınma yardımları gibi yumuşak gücün bir parçası olan yardımlarla tesis ettiği ilişkileri yanı sıra, kurduğu askerî ilişkilerle etki alanını güçlen-

dirici politikalar izlemesi, stratejik açıdan büyük önem taşımaktadır. Zira köklü bir geçmişe dayalı tarihî bağları dolayısıyla Türkiye'nin bugün de bölgeye kayıtsız kalması düşünülemez.

Türkiye'nin uzun bir aradan sonra 2000'li yıllardan itibaren bölgede yeniden aktif olması, ilerleyen döneme dair politikalarına ilişkin önemli

ipuçları vermektedir. İkili ilişkilerin yerine oturması, karşılıklı güvenin oluşması ve bu yönde adımlar atılması, pek çok faktörün etkin olduğu son derece kırılğan bir zemine sahip bu bölgede, kolay olmasa da atılan kararlı adımlar, Türkiye'nin bölgedeki nüfuzunu arttırmasına katkı sağlamaktadır. Ortadoğu'da bulunan diğer bölgesel ve küresel güçlere göre savunma, ekonomi ve siyaset alanlarında zaafı olsa da ileriye dönük projelerine bakıldığında -özellikle 2023 hedefleri Türkiye'nin bölgesinde ve küresel sis-

temde etkili güç olma yolunda ilerlediği görülecektir. Özellikle savunma ve ekonomi alanlarında büyük projelerin söz konusu olması, müttefik ülkeler nezdinde de ilgiyle karşılanmaktadır. Türkiye'nin Deniz Kuvvetleri için uçak gemisi, büyük çıkarma gemileri, U-214 sınıfı denizaltılar yapması yanı sıra diğer savunma yatırımları, Ortadoğu'da sağlam zemine oturma adımları olarak değerlendirilmektedir. Gelişen savunma sanayisi ile bölgedeki üslerini desteklemesi, müttefiklerine de güç verecektir. Türkiye'nin gerek askerî gerekse ekonomik gücünü yumuşak güç olarak insani hizmet odaklı kullanması, hem tarihine yakışan onurlu bir duruş hem de bölgesindeki insanların Türkiye'ye umutla bakmasını sağlayan yeni bir yaklaşımdır.

Gerek İran ve Rusya'ya gerekse Batılı ülkelere karşı, Türkiye'nin bölgede uzun dönemli avantajları bulunmaktadır. İzlediği olumlu ve yapıcı politikalar sayesinde halkların sevgisini kazanan Türkiye, bölgedeki ittifakları da bu sayede kurmuştur.

Türkiye'nin bölge ülkeleriyle yüzyıllardır sahip olduğu tarihî, dinî ve kültürel bağları, kendisi için önemli bir avantajdır. Osmanlı coğrafyasında ve dışında, dost milletlerle kurulan ilişkiler, aradan geçen uzun zamana rağmen hâlâ etkili olmaktadır. TSK'nın görev yaptığı Kosova, Bosna, Afganistan, Lübnan gibi ülkelerde Türk askerine gösterilen yakınlık bu durumun göstergesidir. Türkiye'nin hâlihazırda barış operasyonlarına verdiği katkı neticesinde canlanan ilişkileri korumak için de ekonomik, siyasi ve askerî ilişkilerin geliştirilmesi zaruridir.

Sonnotlar

- 1 Mehmet Öcal, "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Bölgesel ve Küresel Güvenlik ve Barışa Katkısı", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 28, Erciyes Üniversitesi, 2010, s. 281.
- 2 Salih Münir Paşa, *Geçmiş Zamanlar II. Abdülhamid Devri Osmanlı Diplomasisi*, İstanbul ve Paris Anıları", Hazırlayanlar: Ali Birinci, Selma Günaydın, Ankara: TTK, 2015, s. 15.
- 3 Öcal, s. 288.
- 4 Detaylı bilgi için bk., http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_inساني-yardimlari.tr.mfa
- 5 <http://kdk.gov.tr/haber/barbaros-turk-deniz-gorev-grubu-148-yil-sonra-ciktigi-afrika-turunu-basariyla-tamamladi/413>
- 6 Ünsal Sığrı, Mustafa Kemal Topçu, "Barış Gücü Operasyonlarında Kullanılan Kültürlerarası Bütünleştirme Yöntemlerinin Kültürel Boyutlar Bağlamında İncelenmesi", *AÜSBF Dergisi*, Ankara, C. 67, No. 1, 2012, ss. 205-235.
- 7 Zekeriyâ Kurşun, Ali Akyıldız, *Osmanlı Arap Coğrafyası ve Avrupa Emperyalizmi*, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2015, ss. 32-33.
- 8 <http://www.mfa.gov.tr/katar-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
- 9 <http://www.unicankara.org.tr/today/6.html> (10.05.2016).
- 10 Zekeriyâ Kurşun (ed.), *Modern Ortadoğu Tarihi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2013, s. 128.
- 11 İsmail Ermağan, Burak Gümüş, "Katar Dış Politikası ve Arap Baharı", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 12, S. 2, 2014, ss. 300-320.
- 12 Ermağan, Gümüş, s. 308.
- 13 Tayyar Arı, "Basra Körfezi Ülkelerinin Türkiye'nin Ortadoğu'daki Rolüne Bakışı", *ORSAM Analiz*, Ankara, C. 2, S. 23, Kasım 2010.
- 14 ORSAM... a.g.e.
- 15 <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150608.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150608.htm>
- 16 <http://english.alarabiya.net/en/perspective/analysis/2015/12/19/Turkey-diversifies-allies-with-first-Mideast-military-base-in-Qatar.html> (03.05.2016).
- 17 Robert Czulda, George Mader and David Sav, *Spotlight on Qatar*, MT 3/2016.
- 18 <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/tu-forrel-qa.htm> e.t 03.05.2016
- 19 Jean-Marc Rickli, <http://www.reuters.com/article/us-qatar-turkey-military-idUSKB-N0T217V20151216> (05.05.2016).
- 20 Olivier Decottignies, Soner Çağaptay, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/turkeys-new-base-in-qatar>
- 21 <http://www.yenisafak.com/yazarlar/nedretersanel/turkiye-abd-ussune-git-buradan-dedi-mi-2028785> (4.05.2016).
- 22 Zekeriyâ Kurşun, <http://www.gercekhayat.com.tr/roportaj/katarda-turk-ussu-kurulmasi-iran-konusunu-hafifletir/> (03.05.2016).
- 23 Galip Dalay, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-neden-katarda-askeri-us-kuruyor> (03.05.2016).
- 24 <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121010.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121010.htm>
- 25 Fuad Ferhavi, <http://www.analistdergisi.com/sayi/2012/03/turkiye-suudi-arabistan-iliskileri-ve-ortak-stratejik-derinlik>
- 26 İsmail Numan Telci, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-bae-iliskilerindeki-yumusama-yi-anlamlandirmak> (06.05.2016).
- 27 Paul Cochrane, <http://www.middleeasteye.net/news/turkey-qatar-military-agreement-940298365#sthash.Mk50V4HW.dpuf>
- 28 Sercan Semih Aktay, Davut Ateş, "TR'nin Sınır Ötesi Operasyonlarda Hukuki Çerçevesi", *Gazi Üniv. Hukuk Dergisi*, Ankara, C. XVII, S. 3, 2013, ss.109-146.
- 29 Baskın Oran, *Türk Dış Politikası*, C. 2, İstanbul: İletişim Yayınları, ss. 134-135.
- 30 <http://www.hurriyet.com.tr/iraka-ilk-harekat-1983te-yapilmisti-19039866> (04.05.2016).
- 31 http://www.21yyte.org/araştırma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2012/10/08/6759/kuzey-iraktaki-turk-asker-varliginin-sonlandirilmasi#_ftn3
- 32 <http://www.gazetevatan.com/murat-celik-894954-yazar-yazisi-basika-da-turk-askeri-neden-simdi-sorun-oldu-/>
- 33 BM üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, BM Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyi'ne bildirilir ve Konsey'in iş bu anlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.

- ³⁴ Kamuran Reçber, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 3, No. 9 ss. 16-27, 2007.
- ³⁵ Ali Semir, "Beşika Krizi ve Türkiye-İrak İlişkilerinin Geleceği", *Bilgesam Analiz*, No. 1275.
- ³⁶ <http://www.hurriyet.com.tr/turkiyenin-musul-yakinlarindaki-basika-egitim-kampina-takviyesi-40023853> (15.04.2016).
- ³⁷ <http://www.stratejikortak.com/2016/02/irak-son-durum-haritasi.html>
- ³⁸ <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/12/turkey-iraq-troops-deployed-in-bashiqa-stirs-cauldron.html#> (15.04.2016).
- ³⁹ <http://www.un.org/press/en/2015/sc12132.doc.htm>
- ⁴⁰ <http://www.ankarastateji.org/yorum/iraktaturkaskerininvarlveuluslararashukuk/> (04.05.2016).
- ⁴¹ http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151218_irak_basika_musul (05.05.2016).
- ⁴² <http://rudaw.net/turkish/business/050420162?keyword=Deba%C4%9F>
- ⁴³ Can Kasapoğlu, Soner Çağaptay, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/turkeys-military-presence-in-iraq-a-complex-strategic-deterrent>
- ⁴⁴ Habibe Özdal, "Türkiye-Rusya Krizinin Etkileri: Çok Yönlü Bir Değerlendirme", *USAK Analiz*, No. 30, Şubat 2016, s. 16.
- ⁴⁵ Mustafa Dinçer, "Lübnan İç Çatışmaları ve Suikastlar Ülkesi", *Dünya Çatışmaları*, (ed. Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman), Ankara: Nobel Yayıncılık, 2010, ss. 273-275.
- ⁴⁶ http://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=31 (05.05.2016).
- ⁴⁷ http://www.tsk.tr/6_uluslararası_iliskiler/turkiyeninbarisidesteklemeharekatinakatkilari.html (05.05.2016).
- ⁴⁸ <http://www.byegm.gov.tr/turkce/haber/trkiye...-lbnan-srecndek-mehul-asker/17023> (05.05.2016).
- ⁴⁹ <http://www.byegm.gov.tr/turkce/haber/lbnan-msyonu-trkyenn-di-poltka-gndem-n-br-sirama-tahtasi/13589> (05.05.2015).
- ⁵⁰ Sıgı, Topçu, "Barış Gücü Operasyonlarında Kullanılan Kültürlerarası Bütünleştirme Yöntemlerinin Kültürel Boyutlar Bağlamında İncelenmesi".
- ⁵¹ <http://www.milliyet.com.tr/hizbullah-genel-sekreteri-nasrallah-tan-turkiye-ye-ovgu/dunya/dunyadetay/05.06.2010/1247057/default.htm> (09.05.2016).
- ⁵² <http://aa.com.tr/tr/turkiye/lubnandaki-turk-askerlerinin-sayisi-azaltiliyor/226518> (07.05.2016).
- ⁵³ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150711-1.htm> (05.05.2016).
- ⁵⁴ Oytun Orhan, Türkiye-Lübnan Dostluk Köprüsü: *Lübnan'da Türk Varlığı ve Osmanlı Mirası*, Ankara, ORSAM, Rapor No. 199, Haziran 2015.
- ⁵⁵ <http://english.alarabiya.net/en/views/news/middle-east/2013/08/14/A-war-on-Lebanon-not-Turkey.html>(05.05.2016).
- ⁵⁶ <http://www.nahamet.com/stories/en/202612> (05.05.2016).
- ⁵⁷ Meliha Benli Altunışık, *Lübnan Krizi: Nedenleri ve Sonuçları*, İstanbul: TESEV Yayınları, 2007, ss. 24-27.

Kaynakça

Kitaplar ve Dergiler

- Arı, Tayyar, "Basra Körfezi Ülkelerinin Türkiye'nin Ortadoğu'daki Rolüne Bakışı", *ORSAM Analiz*, Ankara, C. 2, Sayı 23, Kasım 2010.
- Altunışık, Meliha Benli, *Lübnan Krizi: Nedenleri ve Sonuçları*, İstanbul: TESEV Yayınları, 2007.
- Akutay, Sercan Semih, Davut Ateş, "TR'nin Sınır Ötesi Operasyonlarda Hukuki Çerçevesi", *Gazi Üniv. Hukuk Dergisi*, Ankara, C. XVII, S. 3, 2013.
- Dinçer, Mustafa, "Lübnan İç Çatışmaları ve Suikastlar Ülkesi", *Dünya Çatışmaları* (ed. Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman), Ankara: Nobel Yayıncılık, 2010.
- Ermağan, İsmail, Burak Gümüş, "Katar Dış Politikası ve Arap Baharı", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Manisa, C. 12, S. 2, 2014.
- Kurşun, Zekeriya, Ali Akyıldız, *Osmanlı Arap Coğrafyası ve Avrupa Emperyalizmi*, İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2015.
- _____, (ed.) *Modern Ortadoğu Tarihi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 2013.
- Mader, George, Robert Czulda and David Sav, *Spotlight on Qatar*, MT 3/2016.
- Orhan, Oytun, *Türkiye-Lübnan Dostluk Köprüsü: Lübnan'da Türk Varlığı ve Osmanlı Mirası*, Ankara, ORSAM, Rapor No. 199, Haziran 2015.
- Oran, Baskın, *Türk Dış Politikası*, C. 2, İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.
- Öcal, Mehmet, "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Bölgesel ve Küresel Güvenlik ve Barışa Katkısı", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 28, Erciyes Üniversitesi, 2010.
- Özdal, Habibe, "Türkiye-Rusya Krizinin Etkileri: Çok Yönlü Bir Değerlendirme", *USAK Analiz*, No. 30, Şubat 2016.
- Reçber, Kamuran, *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C. 3, No. 9 ss. 16-27, 2007.
- Salih Münir Paşa, *Geçmiş Zamanlar "II. Abdülhamid Devri Osmanlı Diplomasisi, İstanbul ve Paris Anı-ları"*, Haz. Ali Birinci, Selma Günaydın, Ankara: TTK, 2015.
- Semin, Ali, "Beşika Krizi ve Türkiye-İrak İlişkilerinin Geleceği", *Bilgesam Analiz*, No. 1275.

Sıgı, Ünsal, Mustafa Kemal Topçu, "Barış Gücü Operasyonlarında Kullanılan Kültürlerarası Bütünleştirme Yöntemlerinin Kültürel Boyutlar Bağlamında İncelenmesi", *AÜSBF Dergisi*, Ankara, C. 67, No. 1, 2012.

Online Kaynaklar

- Cochrane, Paul, <http://www.middleeasteye.net/news/turkey-qatar-military-agreement-940298365#sthash.Mk50V4HW.dpuf>
- Dalay, Galip, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-neden-katarda-askeri-us-kuruyor>
- Decottignies, Olivier, Soner Çağaptay, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/turkeys-new-base-in-qatar>
- Ferhavi, Fuad, <http://www.analistdergisi.com/sayi/2012/03/turkiye-suudi-arabistan-iliskileri-ve-ortak-stratejik-derinlik>
- Kasapoğlu, Can, Soner Çağaptay, <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/turkeys-military-presence-in-iraq-a-complex-strategic-deterrent>
- Kurşun, Zekeriya, <http://www.gercek hayat.com.tr/roportaj/katarda-turk-ussu-kurulmasi-iran-korkusunu-hafifletir/>
- Rickli, Jean-Marc, <http://www.reuters.com/article/us-qatar-turkey-military-idUSKBNOTZ17V20151216>
- Telci, İsmail Numan, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/turkiye-bae-iliskilerindeki-yumusama-yi-anlamlandirmak>
- <http://aa.com.tr/tr/turkiye/lubnandaki-turk-askerlerinin-sayisi-azaltiliyor/226518>
- <http://english.alarabiya.net/en/perspective/analysis/2015/12/19/Turkey-diversifies-aliases-with-first-Mideast-military-base-in-Qatar-.html>
- <http://english.alarabiya.net/en/views/news/middle-east/2013/08/14/A-war-on-Lebanon-not-Turkey.html>
- <http://kdk.gov.tr/haber/barbaros-turk-deniz-gorev-grubu-148-yil-sonra-ciktigi-afrika-turunu-basariyla-tamamladi/413>
- <http://rudaw.net/turkish/business/050420162?keyword=Deba%C4%9F>
- <http://www.21yyte.org/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2012/10/08/6759/kuzey-iraktaki-turk-asker-varliginin-sonlandirilmasi#.ftn3>
- <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/12/turkey-iraq-troops-deployed-in-bashiqa-stirs-cauldron.html#>
- <http://www.ankarastateji.org/yorum/iraktaturkaskerininvarlveuluslararashukuk/>
- http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151218_irak_basika_musul
- <http://www.byegm.gov.tr/turkce/haber/lbnan-msyonu-trkyenn-di-poltka-gndem-n-br-sirama-tahtasi/13589>
- <http://www.byegm.gov.tr/turkce/haber/trkiye...-lbnan-srecndek-mehul-asker/17023>
- http://www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?dil=1&icerik_id=31
- <http://www.gazetevatan.com/murat-celik-894954-yazar-yazisi-basika-da-turk-askeri-neden-simdi-sorun-oldu-/>
- <http://www.gazetevatan.com/murat-celik-894954-yazar-yazisi-basika-da-turk-askeri-neden-simdi-sorun-oldu-/>
- <http://www.globalsecurity.org/military/world/europe/tu-forrel-qa.htm>
- <http://www.hurriyet.com.tr/iraka-ilk-harekat-1983te-yapilmisti-19039866> 04.05.2016
- <http://www.hurriyet.com.tr/turkiyenin-musul-yakinlarindaki-basika-egitim-kampina-takviyesi-40023853>
- <http://www.mfa.gov.tr/katar-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
- http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_inساني-yardimlari.tr.mfa
- <http://www.milliyet.com.tr/hizbullah-genel-sekreteri-nasrallah-tan-turkiye-ye-ovgu/dunya/dunyadetay/05.06.2010/1247057/default.htm>
- <http://www.nahamet.com/stories/en/202612>
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150711-1.htm>
- <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150608.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150608.htm>
- <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121010.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121010.htm>
- <http://www.stratejikortak.com/2016/02/irak-son-durum-haritasi.html>
- http://www.tsk.tr/6_uluslararası_iliskiler/turkiyeninbarisidesteklemeharekatinakatkilari.html
- <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/dpko/unifil.pdf>
- <http://www.un.org/press/en/2015/sc12132.doc.htm>
- <http://www.unicankara.org.tr/today/6.html>
- <http://www.yenisafak.com/yazarlar/nedretersanel/turkiye-abd-ussune-git-buradan-de-di-mi-2028785>
- <https://ismailhakkialtuntas.com/2011/01/06/kececizade-mehmed-fuad-pasa%E2%80%99nin-siyasi-vasiyetnamesi/>

Bu raporda Irak (Başika Kampı), Lübnan (UNIFIL) ve Katar'daki Türk askerî üslerinin Türkiye'nin Ortadoğu politikası üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Üç bölümden oluşan çalışmada her bölüm kendi içerisinde değerlendirilmekte olup, söz konusu ülkelerle olan siyasi ilişkilerin yanı sıra bu ülkelerle gelişen askerî ilişkiler de irdelenmektedir. Ayrıca kurulan iş birlikleri neticesinde ülkelerin elde ettikleri kazanımları da incelenmektedir.

Dünya genelinde birçok devlet tesis edilen siyasi ilişkilerin uzun süreli olması için ikili askerî anlaşmalar yapmaktadır. Türkiye'nin bölgede uyguladığı yumuşak gücün yanında, kazanımlarını koruması ve bölge ülkeleri nezdinde etkisinin kalıcı olması için, sert gücü ifade eden askerî gücü de ikili ilişkilerde kullanması, önemli diplomasi araçlarından biridir. Bu tür stratejik politikaları uygulamaya son yıllarda başlayan Türkiye'nin bölgede attığı adımlar, bazı devletler tarafından engellenmeye çalışılsa da Türkiye'nin kararlılığı ve uyguladığı politikaların olumlu sonuç vermesi, ilişkilerin uzun dönemli olmasında önemli etkenlerdendir. Ayrıca Türkiye'nin askerî olarak bulunduğu ülkelerde insani yardım odaklı faaliyetlerde de bulunması, ilgili ülke halkları tarafından Türkiye'nin işgalci güç olarak algılanmasının önüne geçmektedir.

www.insamer.com

info@insamer.com

INSAMER

İNSANI VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

